

Fonden for **økologisk landbrug**

Effektvurderingsrapport

2018

Indhold

1. Indledning	3
1.1 Formål med effektiviseringerne	3
1.2 Metode	4
2. Projekttilskud og gearing i 2018	5
3. Projekternes leverancer	6
3.1 Leveranceopnåelse	6
3.2 Projekternes konkrete leverancer	7
4. Offentliggørelse og implementering	8
Bilag: Metode	11

1. Indledning

Formålet med denne rapport er at give Fonden for økologisk landbrugs bestyrelse overblik over og indblik i, hvilke resultater og effekter, der er kommet ud af de støttede projekter i 2018. Herved får bestyrelsen viden om, i hvilket omfang projekterne er med til at løfte indsatsområderne og de prioriterede elementer i fondens strategi.

Alle tilskudsmodtagere har således ved hjælp af et spørgeskema skullet angive, hvilke konkrete resultater projektet har afstedkommet, hvilke forventede effekter projektet vil bidrage til, samt endelig i hvilket omfang projektet forventes implementeret hos primærproducenterne.

Der gøres opmærksom på, at projektledernes vurderinger er gengivet ukritisk, idet det forudsættes, at deres kendskab til området giver dem den bedste forudsætning for at foretage en faglig vurdering af projektet.

1.1 Formål med effektivurderingerne

Formålet med at gennemføre effektivurderinger er tosidet.

For det første gennemføres effektivurderinger for at kontrollere og få dokumenteret viden om anvendelsen af midlerne. Herved opnås indsigt i, hvordan projekterne lever op til den formålsbeskrivelse, der er anført i ansøgningen til fonden.

For det andet gennemføres effektivurderingerne for at opnå læring og større kendskab til de konkrete resultater og effekter, projekterne munder ud i. I den forbindelse sættes der ikke mindst fokus på, hvordan resultaterne viderefremmes og implementeres af slutbrugerne. Sidstnævnte kommer ikke kun den enkelte slutbruger til gavn men også samfundet og samfundsøkonomien.

Effektivurderingerne gennemføres med udgangspunkt i Miljø- og Fødevareministeriets bekendtgørelse for landbrugets fonde, hvoraf det fremgår:

”...det påhviler fondene at vurdere effekten af udvalgte aktiviteter eller strategiske fokusområder”.

1.2 Metode

Fonden for økologisk landbrug bevilliger hvert år inden for den ordinære runde tilskud til mellem 30-40 projekter inden for hovedformålene i landbrugsstøtteleven. Projekterne er forskellige i deres formål, indhold, projektperiode, størrelse m.v.

For at gøre sammenligning på tværs af de effektvurderede projekter mulig og meningsfuld er det afgørende, at effektvurderingen tager udgangspunkt i den samme teoretiske ramme.

Forandringsteorien udgør et godt teoretisk fundament, når projekter skal effektvurderes, idet den gør det muligt at følge målene for et konkret projekt fra initiering til afslutning. Forandringsteorien kan illustreres således:

Med udgangspunkt heri er der for det enkelte projekt gennemført målopfølgelsesevaluering. Herved kan det vurderes, om de gennemførte aktiviteter medfører de ønskede effekter.

Fondens bestyrelse har besluttet, at alle projekter, der får støtte af fonden via den ordinære pulje, skal effektvurderes. Tilskudsmodtagerne i fondens ordinære pulje i 2018 er:

- Aarhus Universitet
- Agrologica
- Danmarks Biavlforening
- Foreningen for Biodynamisk Jordbrug
- GartneriRådgivningen
- Landbrug & Fødevarer
- Landbrug & Fødevarer, SEGES
- Udviklingscenter for Husdyr på Friland
- Økologisk Landsforening

Under fondens ordinære pulje 2018 er der blevet besvaret et effektvurderingsskema for 32 projekter. Skemaet sætter fokus på, hvilke resultater projekterne har afstedkommet, og hvilke effekter for landmanden og samfundet de potentielt kan få.

For at imødekomme forskelligheden i de vurderede projekter er der anvendt to forskellige skemaer til indsamling af information. Skemaerne er fordelt efter projekternes hovedformål. Der anvendes således et separat skema til vurdering af henholdsvis:

- Afsætningsfremme
- Generelle projekter omfattende forskning og forsøg, rådgivning, sygdomsforebyggelse, sygdomsbehandling, dyrevelfærd, kontrol og uddannelse.

En nærmere beskrivelse af metoden findes i bilaget bagerst i rapporten.

2. Projekttilskud og gearing i 2018

Under fondens ordinære pulje er der givet tilskud på sammenlagt 9,1 mio. kr. til gennemførelse af 32 projekter. Fondens tilskud har genereret aktiviteter for samlet set 15 mio. kr., idet projekterne i flere tilfælde har fået tilført midler fra anden side og/eller selv har bidraget med midler.

Den gennemsnitlige gearingsfaktor udgør således 1,65 svarende til, at der for hver 100 kr. bliver generet aktiviteter for 165 kr. Som det fremgår af tabel 1, er der for afsætningsprojekterne en gearing på 2,6 i 2018, mens der for de øvrige projekter var en gearing på 1,65.

Tabel 1. Størrelse af projekter og gearing

	FØL 2018 1000 kr.	Totalt 2018 1000 kr.	Gearing
Afsætningsfremme (n=2)	998	2.601	2,6
Generelt (n=30)*	8.135	12.444	1,5
I alt	9.133	15.045	1,65

Anm: * Generelle projekter omfatter projekter under hovedformålene: Forskning og forsøg, rådgivning, sygdomsforebyggelse, sygdomsbekæmpelse, dyrevelfærd, kontrol og uddannelse.

3. Projekternes leverancer

Fonden for økologisk landbrugs formål er at styrke den økologiske sektors udvikling og konkurrenceevne.

I henhold til fondens strategi for 2018-2021 skal målet blandt andet nås gennem fokus på faglig udvikling af økologisk jordbrug samt fremme af afsætningen.

Med henblik på at vurdere resultatet af projekterne, er projektlederne blevet bedt om at angive hvilke primære leverancer - altså konkrete, dokumenterbare produkter - der er kommet ud af projekterne. Det kan eksempelvis være en vejledning om fodertildeling, opdatering af en branchekode eller gennemførelse af inspektion fra et potentielt eksportmarked.

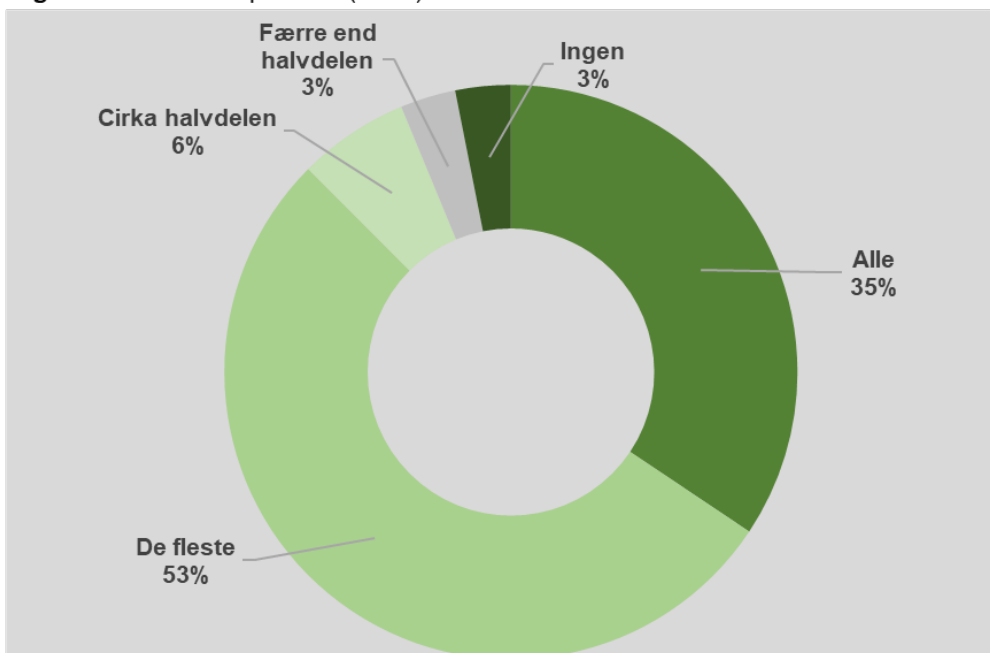
3.1 Leveranceopnåelse

For størstedelen af projekterne vurderes det, at de har nået alle eller de fleste af de leverancer, som de forventede, da projektet blev igangsat.

I 35 pct. af projekternes vurderes det, at alle leverancer er indfriet, mens der i 53 pct. af projekterne vurderes, at de fleste af de forventede leverancer er blevet indfriet, jf. figur 1 nedenfor. Dvs. knap 90 pct. af projekterne lever dermed grundlæggende op til de mål, der er sat, og som fonden har bevilget midler til.

I et enkelt projekt, som har til formål at undersøge forsvarlige måder at dyrke bælgplanter i den økologiske produktion, blev ingen af de opstillede leverancer nået, da projektets aktiviteter blev udskudt til 2019 grundet den atypiske vækstsæson i 2018.

Figur 1. Leveranceopnåelse (n=32)

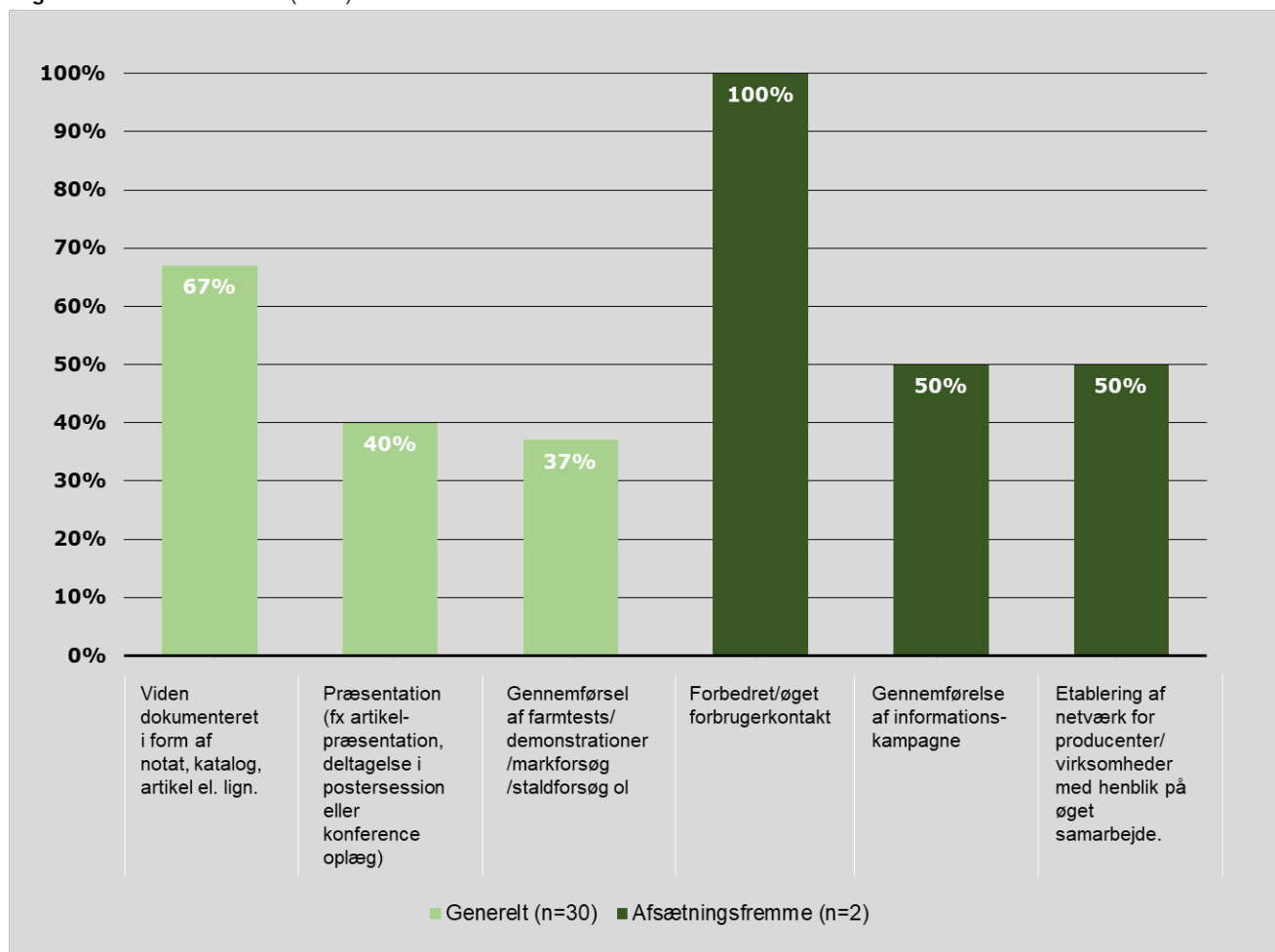

3.2 Projekternes konkrete leverancer

For de *generelle projekter* (forskning og forsøg, rådgivning, sygdomsforebyggelse, sygdomsbekæmpelse, dyrevelfærd, kontrol og uddannelse) angiver 67 pct., at dokumenteret viden omkring et specifikt emne er blandt de vigtigste leverancer, jf. figur 2. 40 pct. angiver, at præsentationer af projektresultaterne er blandt de væsentligste leverancer, mens 37 pct. anfører, at gennemførelse af farmtest og andre former for demonstrationer og forsøg er centrale leverancer.

For projekter med fokus på *afsætningsfremme* gives det for alle projekterne udtryk for, at øget forbrugerkontakt udgør de vigtigste leverancer, mens gennemførelse af informationskampagner og etablering af netværk for producenter vurderes at være blandt de væsentligste leverancer/ resultater for halvdelen af disse projekter.

Figur 2. Primære leverancer (n=32)

Anm: Projektlederne har kunnet angive op til tre nåede leverancer, og derfor summerer fordelingen ikke til 100.

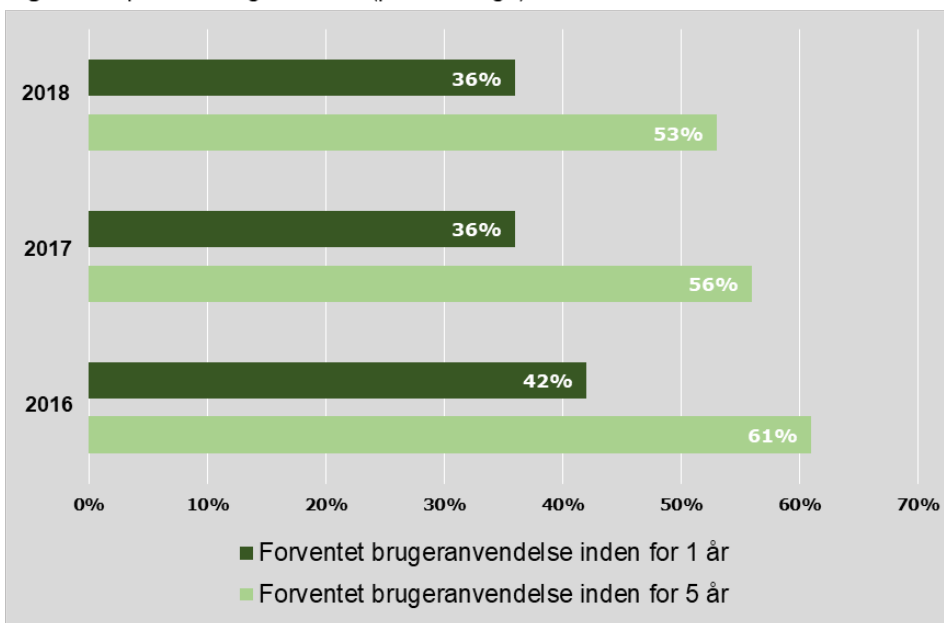
4. Offentliggørelse og implementering

Det fremgår af fondens strategi, at fonden lægger vægt på, at resultaterne formidles hurtigt hos målgruppen. Det er derfor væsentligt at undersøge, inden for hvilken tidshorisont projekterne forventer, at resultaterne vil blive implementeret.

Projekterne inden for de *generelle projekter* forventer, at 36 pct. af producenterne vil implementere resultaterne i produktionen inden for et år efter projekternes afslutning, jf. figur 3. Over en femårig periode forventes resultaterne at opnå en endnu højere implementeringsgrad. Det indikerer, at en stor andel af projektresultaterne relativt hurtigt bliver implementeret og gør gavn for forbrugerne.

Figuren viser dog samtidig, at op imod 47 pct. af projekternes resultater ikke implementeres inden for en femårig periode. Årsagen hertil er mangeartede, men angives bl.a. at være, at der er behov for flere undersøgelser og mere viden, og at der er høje implementeringsomkostninger.

Figur 3. Implementeringshorisont (pct. af mulige)

Fonden for økologisk landbrug – Effektiviseringsrapport 2018

Vidensspredning er afgørende for, at projekternes resultater bliver implementeret hos producenterne.

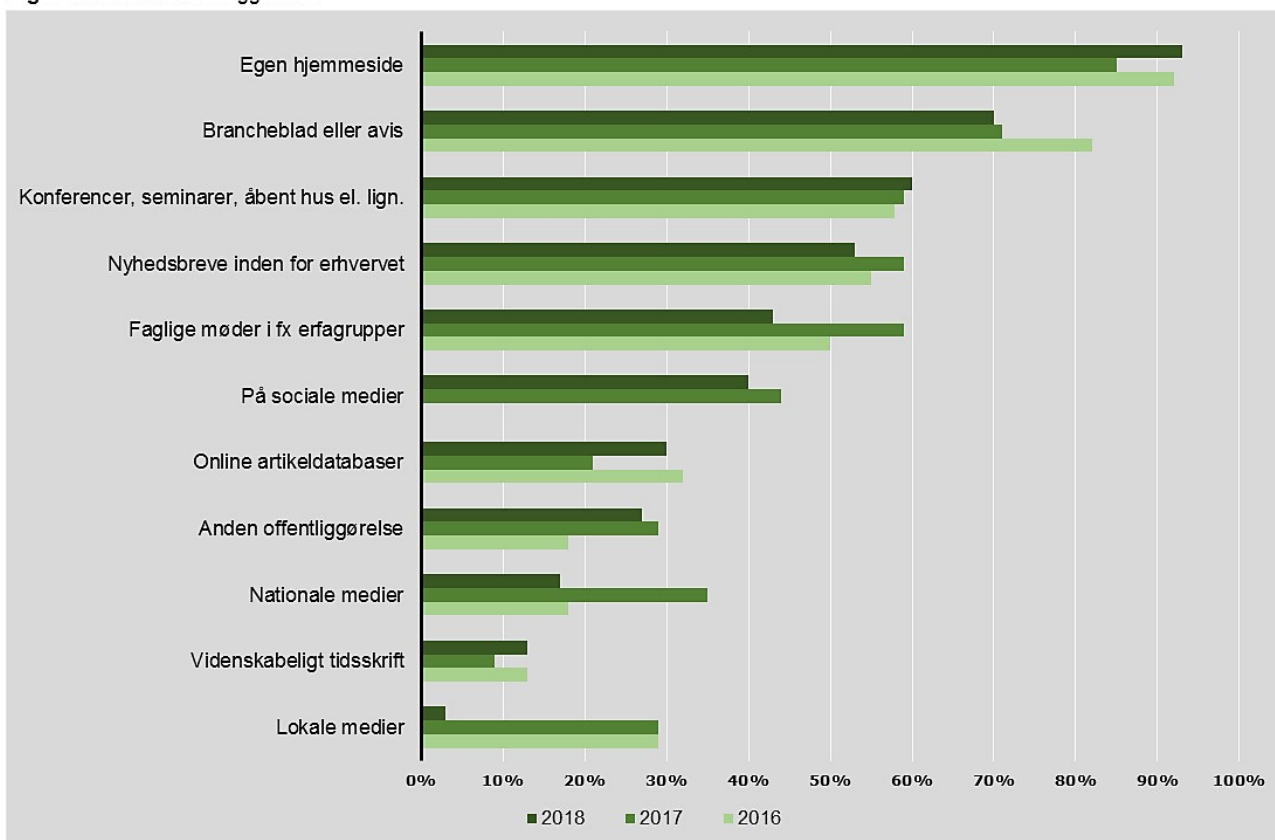
I fondens ansøgningsskema skal ansøgere derfor angive, hvordan de forventer at formidle projektets resultater, og ved projektafslutning skal projekterne angive, hvordan de har gjort det eller forventer at gøre det.

Efter projektafslutning har det vist sig, at tilskudsmodtagernes hjemmesider er den kanal, der for langt de fleste projekters vedkommende anvendes, når resultaterne offentliggøres. Herved sikres det, at resultaterne er umiddelbart tilgængelige for alle interesserede.

En stor del af projekterne gør også brug af andre kanaler, herunder brancheblade eller aviser, konferencer, nyhedsbreve og faglige møder m.v., jf. figur 4.

Sammenlignet med 2016-17 ses det, at konferencer bliver anvendt som kanal for offentliggørelse i stigende grad, mens anvendelsen af lokale medier er faldet stærkt fra 2017 til 2018.

Figur 4. Kanal for offentliggørelse

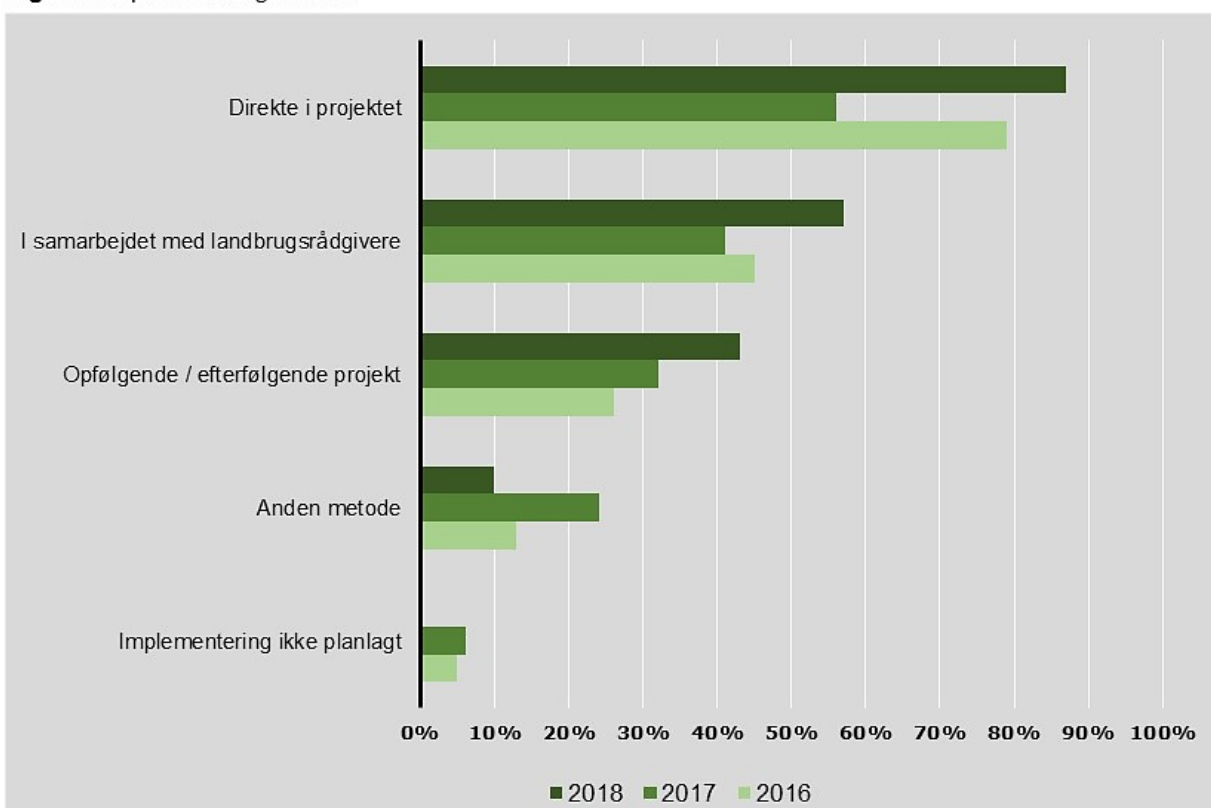
Anm: Det har først været muligt at angive sociale medier som kanal for offentliggørelse fra 2017.

Det er hensigten, at offentliggørelse skal give primærproducenterne og øvrige markedsaktører den nødvendige information for at kunne implementere resultaterne på deres egen bedrift eller virksomhed, samt for at give vidensinstitutioner mulighed for at fortsætte forskningen på et givent område.

I nogle tilfælde kan der være behov for at have en decideret implementeringsindsats i projektet, hvor producenterne bliver rådgivet mere direkte, end det er muligt via fx artikler og konferencer.

De foretrukne metoder blandt de to projekttyper ses i figur 6. Samtlige projekter har for 2018 angivet, at de anvender en implementeringsmetode i projektet. Den mest udbredte metode er implementering planlagt direkte i projektet.

Figur 5. Implementeringsmetode

Bilag: Metode

Tidspunkt for gennemførelse af effektiviseringerne

Bevillingerne fra promille- og produktionsafgiftsfondene er etårige, og af denne grund gennemføres effektiviseringerne i forbindelse med bevillingens afslutning.

Den teoretiske ramme

Promille- og produktionsafgiftsfondene giver til sammen årligt støtte til flere hundrede projekter inden for hovedformålene i landbrugsstøtteleven. Projekterne er meget forskellige i deres formål, indhold, projektperiode, størrelse m.v.

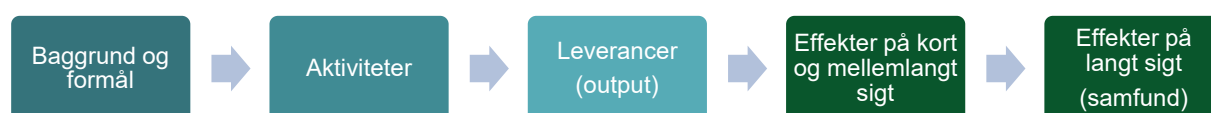
For at gøre sammenligning på tværs af de udvalgte projekter mulig og meningsfuld er det afgørende, at effektiviseringen for alle typer af projekter tager udgangspunkt i den samme teoretiske ramme.

Forandringsteori

Tilskudsmodtagerne bliver i forbindelse med ansøgningen bedt om at angive formålet med projektet, hvilke aktiviteter der ønskes gennemført, hvilke mål de gennemførte aktiviteter skal resultere i, og endelig skal de angive, hvilke effekter de på sigt forventer projektets resultater vil medføre, herunder fx mindre forurening, kompetenceløft, eller øget konkurrenceevne.

I den teoretiske verden svarer ansøgningsskemaet således til projektets forandringsteori. Figuren nedenfor illustrerer forandringsteorien¹.

Figur 1: Forandringsteori

Temaerne i ansøgningsskemaet (forandringsteorien) hjælper den enkelte ansøger med at gennemføre en analyse af, hvordan den tilsigtede effekt skal nås. Gennem forandringsteorien beskrives, hvilke aktiviteter der skal gennemføres for at opnå de effekter for den målgruppe, som projektet vedrører. Herved sandsynliggøres, at de gennemførte aktiviteter på sigt vil medføre de ønskede effekter.

På baggrund af ovenstående kan der opstilles parametre for målopfyldelsen – dvs. hvilke succesparametre, der skal være gældende for, at projektet er gennemført succesfuldt.

Følgende kategorisering af mål bliver anvendt:

Aktivitetsmål udtrykker forholdet mellem input og aktiviteter. Ressourcer kan være penge, arbejdskraft el.lign., og aktivitetsmålet udtrykker dermed, hvilke aktiviteter der kan gennemføres med de input, der er til rådighed. Fx et demonstrationsforløb eller udvikling af en ny kombi til færende søer.

¹ Rigsrevisionen, *Beretning til Statsrevisorerne om revisionen af EU-midler i Danmark i 2012*, november 2013.

Fonden for økologisk landbrug – Effektvurderingsrapport 2018

Produktionsmål udtrykker det output/de resultater, de gennemførte aktiviteter skal resultere i. Fx at 300 personer deltager i en demonstration, eller at der er udviklet en ny kombisti til farende søer, som tilbydes på markedet inden for to år.

Effektmål vedrører den tilsigtede effekt af en indsats på det omgivende samfund. Fx øget konkurrenceevne, mindre forurening og/eller bedre dyrevelfærd.

Effektmålene kan opgøres på kort, mellemlangt og langt sigt. Det kan imidlertid være vanskeligt at opstille parametre for den langsigtede effekt – og det kan være endnu sværere at måle effekten på langt sigt.

Hvis målet på sigt eksempelvis er at øge konkurrenceevnen, kan det være vanskeligt at isolere effekten af det konkrete projekts indflydelse på konkurrenceevnen. I sådan et tilfælde vil det være nødvendigt at anvende parametre på et lavere niveau for at sandsynliggøre, at projektet bidrager til det langsigtede mål. Fx kan et projekt omhandlende optimering af indretningen af svinestalde, som øger landmandens produktivitet, anvendes som parameter/indikator for effekten på sektorens øgede konkurrenceevne.

For at kunne dokumentere, at et projekt kommer sektoren og samfundet til gode, er det væsentligt at måleparametrene opgøres på så højt niveau som muligt. Da effektvurderingerne i nærværende rapport er gennemført allerede et år efter projekternes initiering, vil der dog være mange projekter, som endnu ikke har realiseret effekter på langt sigt. Som det fremgår af effektvurderingerne i rapporten, er de målbare parametre derfor i vidt omfang relateret til outputtet/resultaterne, som er meget projektnære og dermed i mindre omfang relateret til de mere langsigtede effekter for samfundet.

Evalueringsmetode

Effektvurderingerne er gennemført med en tilgang inspireret af både 'målopfyldelsesevaluering' og 'effekt-evaluering'. Den første tilgang har til formål at afdække, om målene med et givet projekt er opfyldt eller ej, og den anden tilgang søger at afdække de samlede effekter af projektet – både tilsigtede og utilsigtede effekter.

Begge tilgange er meget anvendelige, men har dog også nogle ulemper, som er vigtige at være bevidst om. Målopfyldelsesevaluering vanskeliggøres, hvis de udmeldte mål med et projekt ikke er konkrete, operationelle og målbare. Men forudsat at målene er klart formuleret, gør tilgangen det muligt at vurdere, om målene er realiseret, og om indsatsen lever op til intentionerne. Effektevaluering har den ulempe, at det kan være svært at isolere effekten af indsatsen, og den opnåede effekt kan dermed skyldes andre faktorer end resultaterne fra projektet.

Gennemførelse af effektvurderingerne

For at sikre sammenlignelighed på tværs af projekterne og en tilstrækkelig faglig dybde i effektvurderingerne har alle projekter har besvaret et onlinebaseret spørgeskema indeholdende spørgsmål om, i hvilken grad projektet har opnået de resultater, der forventedes ved projektets start, og hvilke effekter for landmanden og samfundet det forventes, at projektet vil afstedkomme. Spørgeskemaet indeholder både kvantificerede, lukkede spørgsmål samt spørgsmål af mere åben karakter.

For at imødekomme forskelligheden i de vurderede projekter, bliver der anvendt to forskellige skemaer til indsamling af information. Årsagen er, at afsætningsfremmeprojekterne ofte har en længere tidshorisont end de øvrige projekter, og at resultaterne derfor i mindre grad end for de øvrige projekter er håndgribelige inden for projektperioden på et år.

Fonden for økologisk landbrug – Effektivurderingsrapport 2018

Der er således anvendt følgende to typer af skemaer:

- Afsætningsfremme samt
- Generelle projekter omfattende forskning og forsøg, rådgivning, sygdomsforebyggelse, sygdomsbehandling, dyrevelfærd, kontrol og uddannelse.

Projekter, der er medfinansieret under EU-programmer, placeres i en af de to grupper efter en konkret vurdering af indholdet.

Som supplement til effektivurderingsskemaet gøres også brug af projektets tilskudsregnskab. Regnskabet er nyttigt i forbindelse med effektivurderingerne, idet det af regnskabet blandt andet fremgår, om alle projektmidlerne er anvendt, i hvilken grad projektet er gearret med midler fra andre steder, og hvilke eventuelle samarbejdspartnere, der har været involveret i projektet.